

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми педагогічної креативності. Висвітлено основні підходи до визначення педагогічної креативності вчителя у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Зроблено висновок, що формування креативності майбутнього педагога є важливою складовою професійної діяльності.

Ключові слова: творчість, креативність, педагогічна креативність, педагогічна творчість, професійна підготовка.

В статье осуществлен теоретический анализ проблемы педагогической креативности. Изложены основные подходы к определению педагогической креативности в отечественной и зарубежной педагогике. Сделан вывод о том, что формирование креативности будущего педагога является важной составляющей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: творчество, креативность, педагогическая креативность, педагогическое творчество, профессиональная подготовка.

The theoretical analysis of the problem pedagogical creativity is devoted in the article. The basic approaches of determination pedagogical creativity in domestic and foreign pedagogy are singled out. The author concludes that the formation teacher's creativity is an important part of professional activities.

Key words: creativity, pedagogical creativity, professional training.

Постановка проблеми. Система освіти є важливою складовою розвитку держави, показником її інтелектуального потенціалу. Інтеграція України в європейський освітній простір, а також гуманізація освіти ставлять перед системою вищої освіти України ряд нових завдань і проблем. У зв'язку з цим у процесі підготовки майбутніх висококваліфікованих кадрів висуваються нові критерії, які відповідали б новітнім умовам, запитам життя, європейським стандартам освіти. Відповідно до закону України «Про вищу освіту» (2014) [1] система вищої освіти має на меті підготовку фахівців, які здатні творчо мислити, прагнути до постійного самовдосконалення та самореалізації, підвищення власних професійних якостей задля інноваційного розвитку країни, забезпечення потреб суспільства. Особливо актуальною є підготовка майбутніх педагогів, оскільки від учителя, його професійних та морально-етичних якостей залежить виховання підростаючого покоління. Однією з важливих складових підготовки педагога є формування креативності задля здійснення продуктивної професійної діяльності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Природа та сутність творчості як процесу завжди були в центрі уваги філософів, митців та дослідників. У науковій літературі поняття творчості має декілька аспектів вивчення. У філософії цей феномен досліджували О. В. Афанасьєва, Р. Р. Мей, А. А. Іванченко, В. А. Цапок, П. Ф. Кравчук та ін.

Психолого-педагогічний аспект означеної проблеми висвітлювали Н. Ф. Вишнякова, В. А. Семиченко, Н. Ю. Малій, В. Л. Антонішина, А. Г. Грецов та ін. Педагогічну креативність у своїх наукових розвідках досліджували такі науковці, як І. А. Зязюн, Є. Є. Щербакова, А. В. Хуторський, С. О. Сисоєва, Н. В. Кічук, В. А. Кан-Калик та ін.

Творчість, креативність у процесі підготовки майбутніх учителів представлено у дисертаційних дослідженнях І. В. Гриненко, І. Ю. Шагіної, О. М. Дунаєвої, В. П. Черноус.

Метою статті є теоретичний аналіз педагогічної креативності в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Для реалізації мети автору необхідно виконати такі завдання: проаналізувати питання педагогічної креативності у працях українських науковців; вивчити розуміння педагогічної креативності зарубіжними вченими та виділити основні ознаки цього педагогічного феномену.

Вклад основного матеріалу. Поняття педагогічної креативності ґрунтується на визначенні феномену творчості. В історії філософії по-різному визначалися природа і сутність творчості. В античній філософії творчість пов'язувалась із сферою кінцевого, плінного і минулого буття. У поглядах античних мислителів вона виступає в двох формах: як дещо божественне – акт народження (творіння) космосу і як людське мистецтво, ремесло. У християнській філософії Середньовіччя виявляються дві взаємопов'язані тенденції: перша – розуміння Бога як особистості, яка творить світ не відповідно з якимось вічним зразком, а зовсім вільно, а друга тенденція в підході до визначення творчості пов'язана з античною традицією, зокрема, з точкою зору Платона. В епоху Відродження людина починає розглядати саму себе як творця. Творчість мислителі Відродження аналізують як художню творчість, мистецтво в широкому розумінні. У XVII-XVIII ст. у поглядах на творчість з'являються дві раніше існуючі тенденції. Філософія, що формувалась під впливом ідей протестантизму, намагалась пояснювати творчість як вдалу та щось схоже на винахідництво. За представниками німецької романтичної школи XVII-XIX ст. творчість, насамперед творчість митця і філософа, – це найвища форма людської життєдіяльності. У кінці XIX – на початку

XX ст. найбільший інтерес становлять погляди прихильників філософії життя й екзистенціалізму [6, с. 527-528]. Сьогодні дослідження творчості у філософії здійснюється з різних аспектів та напрямів, оскільки проблема творчості є однією з найбільш дискусійних питань історико-філософської думки.

Науковці зазначають, що важливим елементом підготовки майбутнього педагога є формування креативності, тобто здатності до постійного самовдосконалення та самореалізації, вирішення професійних проблем [2; 4; 5].

Дослідник А. В. Хуторський розглядає креативність як інтеграційну здатність, що вбирає в себе системи взаємопов'язаних здібностей-елементів. Наприклад, креативними здібностями є такі феномени, як увага, асоціативність, фантазія, мрійливість [7, с. 112].

Науковці В. А. Кан-Калик та М. Д. Нікандров стверджують, що в процесі перетворення педагогічного ідеалу вчителя в його сьогоденнішню діяльність відбувається те, що йменується педагогічною творчістю. Джерелом педагогічної творчості є повсякденне вирішення виникаючих і пізнаваних протиріч. Важливу роль відіграє світогляд учителя, який завжди є орієнтиром педагогічної творчості, а формування світогляду перетворюється в кінцевому рахунку у формування творчої індивідуальності педагога. Важливим компонентом педагогічної креативності є систематична історико-педагогічна самоосвіта вчителя, оскільки вона допоможе йому в усвідомленні власних педагогічних ідей. У педагогічній творчості вчителя важливу роль відіграє етичний аспект його педагогічного ідеалу, який у кінцевому рахунку втілює в собі систему моральних установок особистості. У самій природі педагогічної творчості міститься єдність етичних і професійних начал. Від ступеня професійно-етичної єдності залежить успішність педагогічної творчості [2, с. 13-19]. Також учені запропонували послідовність етапів у творчому процесі педагога: 1) виникнення педагогічної ідеї, спрямованої на вирішення педагогічного завдання; 2) розробка ідеї; 3) втілення педагогічної ідеї в діяльність у процесі спілкування з людьми; 4) аналіз і оцінка результатів творчості [2].

Науковець С. О. Сисоева зазначає, що педагогічна творчість – це категорія педагогіки творчості, що визначається як особистісно орієнтована розвивальна взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу (вчителя і учня), зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямована на формування творчої особистості учня і підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя [5, с. 113]. Ознаками педагогічної креативності є: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинуте уявлення; специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисливість, сміливість, готовність до розумного ризику в професійній діяльності, цілеспрямованість, наполегливість, ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, своєю працею, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних

умовах своєї педагогічної праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [5, с. 99].

У педагогічному словнику творчість учителя визначена як формування і втілення педагогом у постійно мінливих умовах навчально-виховного процесу та у спілкуванні з дітьми оптимальних і нестандартних рішень. Ознаками педагогічної креативності є: наявність глибоких і всебічних знань та їх критична переробка і осмислення; вміння перевести теоретичні та методичні положення в педагогічні дії; здатність до самовдосконалення та самоосвіти; розробка нових методів і форм, прийомів і засобів їх оригінального поєднання; діалектичність, варіативність, мінливість системи діяльності; ефективне застосування наявного досвіду в нових умовах; здатність до рефлексивної оцінки власної діяльності та її результатів; формування індивідуального стилю професійної діяльності на основі поєднання і вироблення еталонних та індивідуально-неповторних рис особистості педагога; здатність до імпровізації, що ґрунтується на знаннях та інтуїції; вміння бачити «віяло варіантів» [3, с. 331-332].

М. М. Поташник висловлює думку про те, що педагогічна праця нетворчою не буває і бути не може, адже неповторні діти, обставини, особистість самого вчителя і будь-яке педагогічне рішення повинні виходити із цих нестандартних факторів. Якщо ж у діях людини, працюючої з дітьми, не враховано цих особливостей, то його праця перебуває вже за межею того, що називається «педагогічною» [4, с. 4].

На сьогодні проблема педагогічної креативності широко досліджується зарубіжними науковцями. Вони зазначають, що поняття творчого навчання є проблематичним через різноманітність існуючих значень. В основному вчення здійснюється із трьох різних точок зору: творче навчання (*creative teaching*), викладання для творчості (*teaching for creativity*) і творче вивчення (*creative learning*), що є складовою педагогіки креативності [12, с. 1171].

Учений Ю. С. Лін розглядає творче вивчення (*creative learning*) як невід'ємну частину педагогіки творчості, оскільки акцент здійснюється на дитячій діяльності. Творче навчання (*creative teaching*) охоплює дитячу внутрішню цікавість та зосереджено на навчанні та діях учителя. Воно має на меті креативний, новаторський підхід до викладання [10]. Р. К. Соєр підкреслює, що творчий учитель повинен використовувати імпровізаційний елемент у навчанні. У процесі творчого викладання вчитель використовує правила імпровізації та діє спонтанно. Він може запланувати урок в один спосіб, а творчий учитель може прийняти ідеї, які виникли, і змінити урок, щоб закінчити його по-іншому [11]. Аспект викладання для творчості (*teaching for creativity*) передбачає важливість створення креативного середовища. Це вказує на зовнішній і соціальний контекст, який підтримує і надихає процес навчання. Ключовим елементом є відкрита атмосфера творчості, створена вчителем. Це – відкритість учителя до творчих ідей та поведінки, гнучкість, схвалення незалежного мислення. Викладання для творчості заохочує дітей для того, щоб задати питання, сперечатися, обговорювати свої думки і активно брати участь у власному навчанні [9, с. 41-42].

Висновки. Творчі характеристики педагогічної діяльності викликають особливий стиль розумової діяльності вчителя, який пов'язаний із новизною та важливістю результатів. Як наслідок цієї особливої діяльності виникає складний синтез усіх психічних сфер (інформаційних, емоційних, вольових і мотиваційних) особистості вчителя. Важливу роль відіграє вимога творити, яка втілюється в конкретних здібностях та їхніх проявах. Проблема творчості – одна з найактуальніших для вчителя, оскільки вся педагогічна діяльність має творчий характер, є його найвищим ступенем, а також спрямована для поліпшення або створення нових форм, методів і засобів педагогічної діяльності [8, с. 127-129].

Отже, у сучасній педагогічній думці проблема дослідження педагогічної креативності є актуальною та своєчасною. Креативність майбутніх педагогів перебуває в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Ураховуючи все вищезазначене, можемо зробити висновок, що формування креативності майбутніх учителів є важливою складовою професійної підготовки висококваліфікованих фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01. 07. 2014 №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.

3. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2000. – 176 с.

4. Поташник М. М. Как развивать педагогическое творчество / М. М. Поташник. – М. : Знание, 1987. – 80 с.

5. Сисоева С. О. Основы педагогической творчості : підручник. / С. О. Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

6. Філософія : підручник / за заг. ред. М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. Рибалка. – Харків : Консум, 2000. – 672 с.

7. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

8. Djalilova F. Pedagogical creativity – the basis of modernization of the system of Education. / F. Djalilova // The advanced science journal. – Uzbekistan, 2014. – Issue № 8. – P. 127–129.

9. Craft A. Creativity in schools: tensions and dilemmas / A. Craft. – Abingdon : Routledge, 2005.

10. Lin Y.-S. Fostering creativity through education – a conceptual framework of creative pedagogy / Y.-S. Lin // Creative Education. – 2011. – № 2 (3). – P. 149–155.

11. Sawyer R. K. Explaining creativity. The science of human innovation. 2. painos / R. K. Sawyer. – New York – Oxford- University Press, 2012. – 123 p.

12. Toivanen T. The European Journal of Social & Behavioural Sciences / T. Toivanen, L. Halkilahti, H. Ruismäki. – 2013. – P. 1168–1179.

Дата надходження до редакції: 18.01.2016 р.

УДК 378.14

Ірина ЯБЛОЧНИКОВА,
кандидат педагогічних наук,
докторант Інституту вищої освіти
НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІНАНСИСТІВ У РЕСПУБЛІЦІ КІПР

У публікації розкрито сукупність організаційних аспектів, що стосуються здійснення магістерської підготовки та формування професійної компетентності випускників магістерських програм у галузі фінансів у ВНЗ Республіки Кіпр. Доведено, що такі фахівці повинні забезпечити платоспроможність та сталий розвиток як окремих підприємницьких структур і виробничих підприємств, так і фінансової, економічної й податкової систем країни в цілому. Результати здійсненого автором аналізу є цікавими й актуальними для вітчизняних педагогів і дослідників, адже система вищої освіти Кіпру досить вдало і за відносно короткий термін інтегрувалася до європейського освітнього простору. Обґрунтовано перспективність запозичення низки

позитивних моментів організації професійного навчання магістрів-фінансистів із перенесенням їх на ґрунт освітньої діяльності в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка магістрів-фінансистів, формування компетентності фінансистів, вища професійна освіта в європейських державах.

В данній публікації раскрыта совокупность аспектов, касающихся осуществления подготовки и успешного формирования профессиональной компетентности магистров финансовой сферы в высших учебных заведениях южно-европейских стран, в частности – Республики Кипр. Уделено соответствующее внимание как государственному